

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СТАЛОГО ПРОСТОРОВОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

На початку ХХІ століття просторове планування територій на засадах сталого розвитку стає не тільки найбільш популярною теорією останніх десятиріч, але і є цілком реальним та практичним завданням. Майже усі країни світу висловили своє прагнення стати на шлях забезпечення сталого розвитку. Питання сталого розвитку виходить на глобальний рівень, стають очевидними нові непередбачувані виклики у розвитку суспільства. Зростання чисельності населення на планеті лише поглиблюють екзогенний формат проблеми, зростає потреба в ресурсах та необхідність їх раціонального використання [1 - 2].

Важливим механізмом реалізації моделі сталого розвитку стало чітке визначення у 2015 р. ООН 17-ті відповідних цілей [3]. Прийняття до уваги таких цілей створює контекст розбудови простору конкретних територій, але саме їх наявні ресурси та можливості визначають завдання, заходи, терміни їх реалізації. При цьому просторова організація територій на засадах сталого розвитку та просторове планування на місцевому, регіональному, національному та міжнародному рівнях слід розглядати як сукупність механізмів та інструментів координації практики та політики [4].

Значним внеском у формування теоретико-методологічного базису просторового розвитку стали розробки вчених в Європі, Канаді, США на початку 70-их років минулого сторіччя. Значний внесок у дослідження регіонального розвитку та просторової організації продуктивних сил внесли С.І. Дорогунцов, Л.Г. Чернюк, Т.І. Заяць, М.І. Долішній, Б.М. Данилишин, В.П. Семиноженко, В.І. Пила та інші. Практична реалізація цих положень супроводжувалася формуванням різноманітних систем планування у різних країнах світу. Поява таких систем та підходів щодо просторового планування є результатом еволюції системи суспільних цінностей, що змінювалися разом із розвитком суспільства та еволюції системи управління – державного, регіонального, місцевого.

Унікальність систем планування просторового розвитку визначається багатьма факторами: інституційним середовищем, якістю інститутів управління, залученням різних учасників до визначення перспектив просторового розвитку, ресурсними можливостями, рівнем соціально-економічного розвитку територій. Сформований інструментарій просторового планування, різні горизонти планування, діюча система інститутів впливають як на форму, так і на результати просторового планування. Екзогенний формат проблем сталого просторового розвитку, ендегенна позиція представників влади в Україні вказують на необхідність розроблення та затвердження стратегічних секторальних та регіональних документів зі сталого розвитку, що мають враховувати глобальні та національні цілі, завдання та інтереси кожного регіону, кожної людини.

Досягнення цілей сталого розвитку потребує гармонізації соціальних, економічних та екологічних інтересів територіальних громад.

Процес управління сталим просторовим розвитком територій має бути спрямованим на задоволення різноманітних потреб всіх верств нинішнього і майбутнього поколінь з урахуванням наявних ресурсів та можливостей. Для організації сталого просторового планування необхідним є: ідентифікація особливості просторового сталого розвитку кожної конкретної території; забезпечення ефективної ієрархічної взаємодії усіх владних структур, реструктуризація їх функцій (соціальних, економічних, екологічних, інформаційних, інноваційних) та елементів простору; пошук нових стабілізаційних механізмів, інструментів, заходів, які мають враховувати цілі сталого розвитку. Як правило, короткострокові цілі та результати не враховують багатьох чинників сталого просторового розвитку територій, отже важливим є проведення довгострокового планування.

Європейські практики переконують, що реалізація моделей сталого просторового розвитку вимагає запровадження адекватного моніторингу розвитку територій, а також створення відповідного інформаційного середовища. Територіальні громади мають бути залучені до такого моніторингу, достатньо інформовані про зміст та цілі сталого розвитку, можливості їх реалізації та наявні ресурси. Новими інструментами управління сталим просторовим розвитком є комунікаційні та інформаційні технології, моніторинг і транспарентність поточного стану сталого просторового розвитку на локальному, регіональному та загальнонаціональному рівнях (у т.ч. на основі формування нових синтетичних показників сталості розвитку та обробки «Big Data») [5].

Першочерговим завданням для України в умовах сьогодення є розроблення стратегічних планів відновлення сталого просторового розвитку тих територій, що понесли втрати унаслідок війни з урахування сучасних концепцій, механізмів, інструментів. Потребують перегляду положення теорії просторової організації територій як наукової основи для забезпечення їх сталого розвитку.

Література:

1. Перетворення нашого світу: Порядок денний в області сталого розвитку на період до 2030 року. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU15167>
2. Указ Президента України Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року (№722/2019). URL: <http://surl.li/dhefr>.
3. Гриджук І.А. Механізми удосконалення системи управління та діагностика сталого просторового розвитку регіону. *Ефективна економіка*, № 12, 2010. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=412>
4. Павлов В. І., Гринчуцький В. І., Кравців В. С., Павліха Н. В. Концептуальні засади управління облаштуванням просторових систем у контексті забезпечення їх сталого розвитку. *Економічний вісник Донбасу*. 2007. № 3. С. 155–160.
5. Жаліло Я.А. Діалектика реалізації цілей сталого розвитку в сучасній економіці. URL: <https://cutt.ly/SNEEu9o> (дата звернення: 31.10.2022).